

Николина Б. Мишчевић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
N.Miscevic@pf.uns.ac.rs

ФОРМА ОБЕЋАЊА ПОКЛОНА ПОКРЕТНЕ СТВАРИ

Сажетак: У раду ће бити речи о форми уговора о поклону који за предмет има пренос права својине на покретној ствари. Тачније, предмет рада је форма обећања поклоне покретне ствари, тј. уговора о поклону који се закључује без истовремене предаје ствари. Како уговор о поклону није регулисан важећим прописом на њега се примењују правила предрачног права. Међутим, када је реч о форми уговора о поклону, у домаћем праву од Српског грађанског законика до данас срећу се законодавна решења и предлози решења којима се она на различите начине регулише. Због тога није сасвим једноставно дати одговор на питање која би правила требало применити на питања која се тичу форме обећања поклоне покретне ствари. Такође, у домаћој теорији спорна су и друга питања у вези са формом обећања поклоне. У раду су изложене одредбе којима је форма обећања поклоне у домаћем праву била регулисана, како оне из прописа који су ступили на снагу, иако и оних који никада нису ни усвојени, као и решења из ујоредног права која су законодавцу послужила као узор приликом њеног регулисања. Поред тога, изложена су различита схваћања домаћих аутора о форми обећања поклоне и последицама недостављања форме обећања поклоне. На крају, у раду је дати предлог на који би начин форму обећања поклоне требало регулисати како би се ошкрониле постојеће нејасноће.

Кључне речи: форма уговора, уговор о поклону, обећање поклоне, форма обећања поклоне, последице недостављања форме обећања поклоне.

1. УВОД

Уговор о поклону је сагласност воља којом се једна страна обавезује да, на рачун своје имовине и без накнаде, на другу страну пренесе право

својине на одређеној ствари или неко друго право или учини одређену корист. За пуноважан настанак уговора о поклону није довољна проста сагласност воља уговорних страна, већ она мора бити изражена у одређеној форми. Питање форме уговора о поклону који за предмет имају пренос права својине на непокретностима је решено регулисањем форме уговора о промету непокретности, те је и за овај уговор обавезна форма јавнобележнички потврђене (солемнизоване) приватне исправе.¹

Међутим, када је реч о покретним стварима, у домаћем праву није тако једноставно дати одговор на питање у којој се форми уговор о поклону има сачинити да би производио правно дејство. У домаћој теорији се говори о „конкуренцији форми уговора о поклону“.² Под тиме се подразумева могућност да овај уговор, када за предмет има пренос права својине на покретној ствари, буде пуноважно закључен усменом сагласношћу уговорних страна која је праћена истовременом предајом ствари или сагласношћу воља код које је предаја одложена за неки каснији тренутак. У овом другом случају није довољна проста сагласност воља, већ је неопходно и да она буде изражена у одређеном облику. Управо када је реч о форми у којој сагласност воља уговорних страна мора бити изражена када је не прати истовремена предаја ствари постоји значајан број нејасноћа у домаћој теорији. Ово је последица чињенице да уговор о поклону није регулисан важећим прописом, те се на њега примењују правила предратног права. Када је реч о форми уговора о поклону покретне ствари, већ давање одговора на питање шта је важеће право представља изазов, а из овог питања произлазе још бројна друга питања на која домаћи аутори дају различите одговоре.

У циљу давања одговора на ова питања, у раду ће бити наведена законодавна решења и предлози решења из периода пре и после доношења Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације³ као и схватања домаћих аутора о форми уговора о поклону и правним последицама њених недостатака. Али пре тога у раду ће бити изложена решења из законодавства Аустрије, Немачке и Швајцарске ради јаснијег сагледавања решења из домаћих прописа, како оних који су примењивани, тако и оних који нису, али и оних који никада

¹ Чл. 4 Закона о промету непокретности, *Сл. Гласник РС*, бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015 и чл. 93, ст. 2, тач. 1 Закона о јавном бележничштву – ЗЈБ, *Сл. Гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.

² Слободан Перовић, *Формални уговори у грађанском праву*, Београд 1964, 77; Михајло Цветковић, *Закључење и иресјанак уговора о поклону*, докторска дисертација, Ниш 2015, 196. О „конкуренцији форми“ као случају када се уговор може закључити у једној од више предвиђених форми говори и *Визнер* у Борис Визнер, *Коменџар Закона о обвезним (облигационим) односима*, Загреб 1978, 308.

³ Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације – Закон о неважности, *Сл. листи ФНРЈ*, бр. 86/46, 105/46, 96/47.

нису ни усвојени. На крају, у раду ће бити дат предлог решења којим би се, према схватању аутора, поклонодавцу обезбедио потребан степен заштите, те отклониле нејасноће које произлазе из постојећег стања у законодавству.

2. УГОВОР О ПОКЛОНУ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

2.1. Немачка

У Немачкој је уговор о поклону (*Schenkung*) регулисан §§ 516-534 Грађанског законика⁴. У немачком праву прави се разлика између ручног поклоне (*Handschenkung*) и обећања поклоне (*Schenkungsversprechen*). Под ручним поклоном подразумева се закључење уговора о поклону уз истовремену предају ствари док обећање поклоне означава сагласност уговорних страна код које ће предаја ствари бити извршена накнадно. За пуноважно закључење ручног поклоне довољна је предаја ствари, тј. сагласност уговорних страна не мора бити изражена у одређеној форми.⁵ Са друге стране, да би обећање поклоне пуноважно настало потребно је оно потврђено од стране јавног бележника (*Notarielle Beurkundung*).⁶ Ипак, недостатак наведене форме може се отклонити испуњењем обећане чинидбе.⁷

⁴ Немачки Грађански законик (*Bürgerliches Gesetzbuch*) – НГЗ у верзији од 2. јануара 2002. (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738). Последњи пут мењан 31. јануара 2019. године (BGBl. I S. 54).

⁵ У домаћем праву предаја ствари приликом закључења уговора сматра се посебном врстом форме, реалном формом, те се у претежном делу домаће теорије наводи да је за пуноважан настанак ручног поклоне наопходна реална форма. Супротно томе, Станковић истиче да се уговор о поклону не може сврстати у реалне уговоре. Више о томе вид. У Обрен Станковић, „Реални уговори у Српском грађанском законнику, његовом изворнику и упоредно право“, *Сво њедесеј година од доношења Српског грађанског законика* (1844-1994), Београд 1996, 279.

Са друге стране, у немачком праву се предаја ствари не сматра посебном врстом форме. О врстама форме у немачком праву вид. Hein Kötz, *Vertragsrecht*, Tübingen 2012, 75-78; Wolfgang Fikentscher, Andreas Heinemann, *Schuldrecht*, Berlin 2006, 77; Hans Brox, Wolf-Dietrich Walker, *Allgemeiner Teil des BGB*, München 2014, 138-143. Тако се у немачкој теорији ручни поклон сматра неформалним, а обећање поклоне формалним уговором. Вид. Heinz-Peter Mansel u Rolf Stürner (Hrsg.), *Jauernig: BGB Kommentar*, 17. Aufl. 2018, BGB § 518 Rn. 1-2; Petra Pohlmann, *Die Heilung formnichtiger Verpflichtungsgeschäfte durch Erfüllung*, Berlin 1992, 82; Ingo Saenger u Heinrich Dörner, Ina Ebert, Jörn Eckert, Thomas Hoeren, Reiner Kemper, Ingo Saenger, Hans Schulte-Nölke, Reiner Schulze, Ansgar Staudinger, Volker Wiese, *Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar*, Reiner Schulze (Ред.), Baden Baden 2019, (*BGB Handkommentar 2019*), § 516, Rn. 1.

⁶ § 518 (I) НГЗ.

⁷ § 518 (II) НГЗ.

2.2. Аустрија

Уговор о поклону регулисан је одредбама 938–955 аустријског Општег грађанског законика.⁸ У аустријском, као и у немачком праву прави се разлика између ручног поклона и обећања поклона. За пуноважност ручног поклона довољна је такође предаја ствари, а док се за обећање поклона захтева одређена форма. О форми обећања поклона у АГЗ говори се у § 943 према којем „из простог усменог, без праве предаје закљученог уговора о поклону не настаје за поклонопримца тужбено право (*Klagerecht*). Овај захтев мора бити заснован на писаној исправи“. Дакле, према § 943 АГЗ за пуноважност обећања поклона потребно је да оно буде дато у писаној форми. Међутим, иако је ова одредба још увек садржана у АГЗ, она је дерогирана још 1871. године доношењем Закона о нотарским актима⁹ у којем је у § 1 форма јавнобележничког акта (*Notariatsakt*) предвиђена као обавезна, између осталих, и за уговоре о поклону „без праве предаје“.¹⁰ Тиме је и у аустријском праву проста писана форма постала недовољна за пуноважно закључење уговора о поклону када сагласност воља уговорних страна није праћена истовременом предајом ствари, већ ће она уследити у неком каснијем тренутку.

Интересантно је да је пооштрење форме обећања поклона у аустријском праву прошло готово неопажено у послератној домаћој теорији, те се у радovima који садрже упоредноправни приказ форме обећања поклона наводи да је у аустријском праву обавезна писана форма из § 943 АГЗ.¹¹

2.3. Швајцарска

Швајцарско право, попут немачког и аустријског, такође прави разлику између ручног поклона (*Schenkung von Hand zu Hand*) и обећања поклона

⁸ Аустријски грађански законик – АГЗ (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) из 1811. године (JGS Nr. 970/1846). Последњи пут мењан 29.октобра 2019. године (BGBl. I Nr. 105/2019).

⁹ Аустријски закон о нотарским актима (*Notariatsaktsgesetz*) – аЗНА од 25. јула 1871. године, *RGBL. Nr. 76/1871*.

¹⁰ Форма јавнобележничког акта не може бити замењена овером потписа од стране јавног бележника будући да се на тај начин само потврђује аутентичност потписа, док остаје поучавање странака, тј. првенствено поклонодавца о последицама уговора. Gunter Ertl u Fenveys, Kerschner, Vonkilch, 3. Auflage des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch, §§ 938 bis 1001, Wien 2013, 79;

¹¹ Весна Радовић, *Правна проблематика и развијак инститорних даровања*, Загреб 1983, 124; Драгољуб Лазаревић, *Уговор о поклону*, Београд 2010, 36; Марко Ђурђевић, *Уговор о поклону*, Београд 2012, 146; М. Цветковић, 165; Слободан Перовић, *Формални уговори у грађанском праву*, 77 и 78. Перовић не каже изричито да је у аустријском праву за обећање поклона обавезна писана форма, али истиче да је § 943 АГЗ изворник §564 СГЗ у којем је предвиђена писана форма, а притом не наводи да је ова одредба у аустријском праву дерогирана, а као пример законика у којима је за обећање поклона предвиђена свечана, јавнобележничка форма наводи *Code civil*, НГЗ и грађански законик тадашње РСФСР.

(*Schenkungsversprechen*). И према швајцарском Грађанском закону¹² за пуноважност ручног поклона довољна је предаја ствари, међутим у погледу форме обећања поклона швајцарски законодавац поставио је блажи услов. Према чл. 243 ШГЗ за пуноважност обећања поклона потребно је да оно буде дато у писаној форми.¹³ Ипак, у ст. 3 овог члана предвиђено је да ће се, у случају испуњења обећања поклона које није сачињено у потребној форми, сматрати да се ради о ручном поклону.

3. ФОРМА ОБЕЋАЊА ПОКЛОНА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

3.1. Домаћа регулатива пре доношења Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације

Иако су одредбе о уговору о поклону биле садржане у Скици о облигацијама и уговорима¹⁴ оне нису уврштене у текст Закона о облигационим односима¹⁵. Како је у чл. 4 Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације предвиђена могућност примене предратних правних правила на односе који нису регулисани важећим прописима, у правној теорији и судској пракси прихваћено је становиште да се на сва питања у вези са уговором о поклону имају применити правила садржана у Српском грађанском закону.¹⁶ У СГЗ је уговор о поклону регулисан §§ 561-568, од којих се § 564 односи на форму обећања поклона. Овим одредбама је форма обећања поклона регулисана слично као и у његовом изворнику, АГЗ. Тако према наведеној одредби СГЗ „ко поклон само усмено учини, а ствар не преда, и на захтевање неће да преда, не може се судом натерати, да предати мора. Само са писменим достоверним доказом може се поклон путем судским тражити“. Дакле, као и у АГЗ, за пуноважан настанак уговора о поклону без предаје ствари била је неопходна писана форма. Заједно са осталим правилима о уговору о поклону, према преовлађујућем схватању у теорији и судској пракси, на форму обећања поклона има се применити наведена одредба СГЗ.¹⁷

¹² Швајцарски грађански законик – ШГЗ, пети део: Облигационо право из 1911. године у верзији од 01. јануара 2014. године.

¹³ Када су предмет поклона пренос стварних права на непокретностима за пуноважност уговора о поклону потребна је форма јавнобележнички потврђене исправе. чл. 243, ст. 2 ШГЗ.

¹⁴ Михаило Константиновић, *Облигације и уговори – скица за законик о облигацијама и уговорима*, Београд 1969, чл. 509-522.

¹⁵ Закон о облигационим односима – ЗОО, *Сл. Лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. Лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Сл. Лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

¹⁶ Грађански законик за Књажество Србију из 1844. године – СГЗ.

¹⁷ С. Перовић, 77-78; М. Ђурђевић, 147; Д. Лазаревић, 37-38; М. Цветковић 175-176. У судској пракси вид. нпр. Пресуде Врховног суда Србије бр. Рев. 1147/05 од 01.12.2005. године

Међутим, оно што је у значајном делу теорије и судске праксе остало скоро непримећено или недовољно размотрано је чињеница да је, пре доношења Закона о неважности, одредба СГЗ која се односи на форму обећања поклона била дерогирана одредбом Закона о јавним бележницима (нотарима) Краљевине Југославије из 1930. године¹⁸. У § 52 овог закона наведена је листа правних послова за чију ваљаност је потребна форма јавнобележничког акта међу којима је и „уговор о даривању без праве предаје“. Наведеном одредбом ЗЈБКЈ је дерогирана одредба из СГЗ којом је регулисана форма обећања поклона на исти начин као што је то учињено у аустријском праву доношењем аЗНА. И сам § 52 ЗЈБКЈ је врло сличан § 1 аЗНА, те се може рећи да је домаћи законодавац пратио свој узор не само у погледу начина регулисања форме обећања поклона у грађанском законнику, већ и у погледу касније измене, тј. поштравања обавезне форме. Тако за пуноважност уговора о поклону без предаје ствари више није било довољно да исправу сачине и потпишу уговорне стране, нити да тако сачињену исправу потврди јавни бележник, већ је било неопходно да исправу он у целисти сачини.

Ни аутори Предоснове грађанског законика за Краљевину Југославију¹⁹ нису одступили од строже форме обећања поклона, те је у § 930 Предоснове било предвиђено да је за ваљаност уговора о поклону без праве предаје потребан јавнобележнички акт.²⁰

Ипак, како Предоснова није ни ушла у скупштинску процедуру, за питање форме обећања поклона важила је одредба ЗЈБКЈ све до доношења Одлуке АВНОЈ-а о укидању јавних бележника и јавнобележничких комора од 17. новембра 1944. године.²¹ У § 2 ове одлуке предвиђено је да сви послови које су до тада вршили јавни бележници прелазе у надлежност редовних судова. Како је у послове јавних бележника спадало и сачињавање уговора о поклону без предаје, може се закључити да је на основу наведене одредбе и оно прешло у надлежност судова.

Међутим, као што је то случај са § 52 ЗЈБКЈ, у теорији и судској пракси се ретко може наићи на помен Одлуке АВНОЈ-а, а и тамо где се помиње она се углавном не коментарише са аспекта важећег права.²² Неколико изузетака

и бр. Рев. 2764/05 од 07.12.2005. године, пресуда Апелационог суда у Новом Саду, бр. Гж. 2876/17 од 22.11.2017, Пресуда Апелационог суда у Београду бр. Гж. 14186/10 од 16.11.2011. године.

¹⁸ Закон о јавним бележницима (нотарима) – ЗЈБКЈ, *Сл. новине Краљевине Југославије* бр. 220/1930.

¹⁹ Предоснова Грађанског законика за Краљевину Југославију, Београд, 1934.

²⁰ Лазар Марковић, *Облигационо право*, репринт, Београд 1997.

²¹ Одлука о укидању јавних бележника и јавнобележничких комора – Одлука АВНОЈ-а, *Сл. лист ДФЈ* 1/1945. Одлука је потврђена Законом о потврди одлука и закона пре 1. децембра 1945. године који је донет 12. новембра 1946, *Сл. лист ФНРЈ* бр. 91/46.

²² Тако С. Перовић у *Формални уговори у грађанском праву*, Београд 1964. *Перовић* под поднасловом „Нотаријални уговори“ наводи уговоре за које је у ЗЈБКЈ била предвиђена

може се наћи у пракси Врховног суда НР Хрватске. Према схватању овог суда, пре доношења Одлуке АВНОЈ-а за обећање поклона захтевана је, из разлога правне сигурности, форма јавнобележничког акта који је представљао јавну исправу. Стога, ово правило треба применити на основу Закона о неважности јер оно није супротно важећим прописима и начелима уставног поретка. Пошто су Одлуком АВНОЈ-а сви послови јавних бележника прешли у надлежност судова, за пуноважан настанак уговора о поклону без предаје потребно је да буде састављен уз учешће суда.²³

У теорији је исто становиште заузео *Вуковић*. Он наводи да су одредбе АГЗ и СГЗ којима је за обећање поклона била предвиђена писана форма постале беспредметне посредством § 52 ЗЈБКЈ „уз додатак одлуке АВНОЈ-а о укидању јавних бележника“. Стога, према *Вуковићу*, овај уговор мора бити сачињен код суда, тј мора имати форму судског акта.²⁴

Са друге стране, оштро неслагање са ставом Врховног суда НР Хрватске о томе које се правило о форми обећања поклона има применити на основу чл. 4 Закона о неважности исказао је у свом раду *Базала*.²⁵ Он оспорава став суда и разлог правне сигурности због којег је, према мишљењу суда, уведена јавнобележничка форма као обавезна за уговор о поклону без предаје и друге уговоре наведене у § 52 ЗЈБКЈ. Он поставља питање како се након 80 година важења одредбе из АГЗ којом је предвиђена писана форма одједном јавила потреба да се ваљаност уговора из § 52 услови закључењем у јавнобележничкој форми. Према *Базали*, иза поштрења обавезне форме за наведене уговоре заправо стоји намера да се јавним бележницима обезбеде приходи, с обзиром на то да је ова одредба, као и цео ЗЈБКЈ, донета „ради фаворизовања јавних бележника“.²⁶ Осим тога, по схватању овог аутора, може се рећи да наведена одредба јесте у супротности са начелима уставног поретка будући да се у то време настоје укинути све сувишне формалности „са намером да се и у грађанским предметима оствари материјална истина (?)“. Овом одредбом намеће се форма која је непотребна и коју „наш народ не може схватити“. Уосталом, према *Базали*, није схватљиво зашто писана исправа не може бити ваљана само због тога што није сачињена у форми

јавнобележничка форма, као и Одлуку АВНОЈ-а којом је јавно бележништво укинута, али у делу под поднасловом „Конкуренија форми“ као пример за овај случај наводи уговор о поклону покретне ствари код којег постоји конкуренција писане форме која је у § 564 СГЗ предвиђена за обећање поклона, с једне стране, и реалне форме, с друге стране. Вид. 73-74 и 77-78.

²³ Одлука Врховног суда НР Хрватске бр. Гж. 204/52-2 од 25.03.1952. године. Исто становиште овај суд је заузео и у одлукама бр. Гж 2587/63 од 05.02.1964. и Рев 615/65 од 28.04.1965. године.

²⁴ Михајло Вуковић, *Обвезно право, књига II*, Загреб 1964, 253.

²⁵ Бранко Базала, „Форма даровне погодбе“, *Одејетник*, 2/1953, 1-3.

²⁶ *Ibid.*, 1.

јавнобележничког акта или уз учешће суда иако су се стране споразумеле на начин како је у њој утврђено. На крају, он закључује да се питање примене § 52 не може решити на основу Одлуке АВНОЈ-а, већ само правилном применом Закона о неважности, а то значи да се не може претпоставити да је за пуноважан настанак уговора о поклону без предаје потребно да он буде сачињен у облику неке посебне исправе, па ни код суда, већ је довољна писана исправа.²⁷

Аргументи на којима је *Базала* засновао став о обавезној форми обећања поклона у важећем праву тешко се могу прихватити. Ово нарочито имајући у виду део о разлозима увођења јавнобележничке форме уговора у домаћем праву, као и чињеницу да он заправо оспорава потребу за постојањем било које строже форме од писане. Упркос тенденцији ослобађања од формализма о којој говори *Базала* код бројних уговора законодавац се определио за ограничење њиховог закључивања одређеном формом имајући у виду циљеве који се њоме остварују, а испуњење неких од тих циљева није могуће постићи простом писаном формом.²⁸

Визнер се такође осврће на форму обећања поклона и наводи одлуке хрватског Врховног суда у којем је заузет став о обавезном учешћу суда у сачињавању у случају када нема истовремене предаје ствари. Међутим, тешко је закључити какав је став *Визнера* о овом питању. Наиме, он у истом делу на једном месту обећање поклона наводи као пример уговора за чији пуноважан настанак је обавезна писана форма²⁹, а на другом месту изричито каже да се ради о „строгом формалном писменом уговору састављеном код суда“³⁰. При том, већ неколико пасуса касније се опет говори о писаној форми као услову за пуноважан настанак обећања поклона.³¹ Оправдање за наведене контрадикторности не може се наћи у евентуалном ширем појму писане форме који би обухватио и случајеве када се уговор сачињава уз учешће државног органа јер *Визнер* у делу о „врстама форми код формалних уговора“ прави јасну разлику између писане форме, форме која се састоји у учешћу одређених државних органа ради овере потписа уговорних страна или овере уговора од стране самог судије и форме која се састоји у реалној предаји ствари.³² Такође, начин на који овај аутор анализира питање форме обећања поклона не даје повода ни за закључак да је намера била да направи

²⁷ *Ibid.*, 2.

²⁸ О циљевима форме уговора вид. у Peter Mankowski, „Formzwecke“, *Juristen Zeitung*, 13/2010, 662-668.

²⁹ Б. Визнер у Владимир Капор, Славко Царић, *Уговори грађанског и привредног права*, Ријека 1971, 77-78.

³⁰ *Ibid.* 360.

³¹ *Ibid.* 362.

³² *Ibid.* 77-78. Уговор о поклону притом наводи као пример за реални уговор, а уговор о поклону без фактичке предаје за уговор код којег је обавезна писана форма.

разлику између става хрватског Врховног суда и његовог става о овом питању, као што је то урадио *Базала*.³³

Поставља се питање због чега су одредба ЗЈБКЈ и Одлука АВНОЈ-а о форми обећања поклона у српској теорији запостављене, те зашто готово да нису ни размотрене у контексту примене предратних правила на односе који нису регулисани важећим прописима. Разлог за то се вероватно крије у томе што, иако је донет за подручје целе Краљевине Југославије, ЗЈБК није примењиван у подручјима Апелационог суда у Београду, Апелационог суда у Скопљу и Великог суда у Подгорици у којим је установа јавног бележничтва тек требало да буде уведена.³⁴ Овај закон примењиван је само на подручјима на којима је у време његовог доношења јавно бележничтво већ постојало, а то су подручја апелационих судова у Новом Саду, Загребу, Сплиту и Љубљани, као и Врховног суда у Сарајеву с тим да је на овом подручју 1932. закон стављен ван снаге.³⁵ Па ипак, и на овим подручјима судска пракса се определила за писану форму која је била предвиђена одредбама АГЗ, а не за форму судског акта на основу одредаба ЗЈБКЈ, Одлуке АВНОЈ-а и Закона о неважности. Овакво решење суда не чини се оправданим јер је на овим подручјима ЗЈБКЈ неспорно био важеће право у тренутку доношења Одлуке АВНОЈ-а. Ова Одлука и закон којим је она потврђена представљали су у послератном периоду важаће прописе, те је и одредба којом је су послови јавних бележника пренети у надлежност суда била обавезујућа. Стога, на овим подручјима није било простора за примену предратних правила на питање форме обећања поклона јер је оно било регулисано важећим правом.

Када су у питању подручја на којима јавно бележничтво није ни успостављено до доношења Одлуке АВНОЈ-а упитно је да ли је ЗЈБКЈ био важеће право с обзиром на то да је „ступио у живот“, али није добио обавезну снагу“. Међутим, уколико се узме и да није, након доношења Закона о неважности, Одлуке АВНОЈ-а и закона којим је ова одлука потврђена, било је бесмислено

³³ Истина, на месту где говори о форми обећања поклона напокретности истиче да сматра неоправданим становиште суда према којем је за ваљаност уговора о поклону непокретности без предаје довољно да уговор буде сачињен у писаној форми са потписом поклонодавца овереним у суду док је за ваљаност уговора о поклону покретних ствари без предаје ствари неопходна „посебна форма јавне исправе у виду судског записника“. Вид. *Ibid.* 361-362. Међутим, ни из тога не произлази намера Визнера да укаже на то да постоји разлика између става суда и његовог става у погледу форме обећања поклона покретне ствари, те да би према његовом схватању она требало да буде обична писана форма.

³⁴ У § 253 ЗЈБКЈ било је предвиђено да закон „ступа у живот“ на дан објављивања у Службеним новинама, али да „обавезну снагу“ на овим подручјима добија када то министар правде одреди доношењем Уредбе. Међутим, ова уредба никада није донета.

³⁵ Мирела Крешаћ, „Закон о јавним бележницима Краљевине Југославије из 1930.: судјеловање јавног бележника у оставинском поступку – искуства из прошлости“, *Зборник Правног факултета у Загребу*, 2/2013, 357-363.

позивати се на правила предатног права које је важило на тим подручјима када је већ у другим деловима државе било обавезно закључење овог уговора уз учешће суда. Ово нарочито када се има у виду да је у послератном периоду један од основних циљева законодавца, а и судске праксе био уједначавање права и отклањање правног партикуларизма на територији савезне државе.³⁶

3.2. Домаћа регулатива након доношења Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације

У периоду након доношења Закона о неважности до данас постојало је неколико покушаја да се регулише форма уговора о поклону. Први је био садржан у *Константиновићевој* Скици за законик о облигацијама и уговорима. У чл. 510 Скице је за пуноважно закључење уговора о поклону била предвиђена писана форма. Међутим, уговор о поклону покретне ствари који није закључен у писаној форми био је пуноважан и уколико је ствар предата поклонопримцу.³⁷ Како одредбе о уговору о поклону нису уврштене у текст ЗОО, питања форме уговора о поклону решавана су у судској пракси применом предатних правила на основу чл. 4 Закона о неважности.

Будући да су одредбе Нацрта Грађанског законика готово идентичне онима из Скице, на исти начин је у њему регулисана и форма уговора у поклону. Дакле, за уговор о поклону је предвиђена писана форма, с тим да ће уговор бити пуноважно закључен и уколико сагласност уговорних страна није изражена у писаној форми, али је извршена предаја ствари. Једина разлика у погледу регулисања форме уговора о поклону огледа се у томе што је у Нацрту посебно регулисана и форма уговора о поклону непокретне

³⁶ Отклањање правног партикуларизма и изналагање решења која су више одговарала стању у друштву и његовим потребама били су разлози и за примену предатних правила на подручјима на којима она нису важила. Док су у послератној судској пракси неки судови били склонији да се стриктно држе предатних правила која су важила на датом подручју, други су приликом решавања правних питања узимали у обзир и правна правила која су важила на другим подручјима. Тако у Решењу Врховног суда НР Босне и Херцеговине Гж 283/56 од 9. новембра 1956. године. Више аргумената у прилог могућности примене предатних правних правила на подручјима на којима она нису ни важила вид. у Михаило Константиновић, „Стара „правна правила“ и јединство права“, *Анали Правног факултета у Београду*, 4/1957, 431-437.

Стога, уколико изналагање одговарајућег решења за питање које није регулисано важећим прописом и отклањање правног партикуларизма могу бити оправдан разлог за примену предатног правила са другог правног подручја које нема снагу закона, утолико више они могу бити разлог за примену правила које на једном подручју представља важеће право за решавање истог правног питања на другом подручју, на којем ово питање није регулисано важећим прописом.

³⁷ Чл. 510, ст. 1 и 2 Скице.

ствари на начин да се захтева и да потписи уговорних страна буду оверени од стране надлежног органа.³⁸

Последњи покушај регулисања форме обећања поклона учињен је доношењем Закона о јавном бележничтву 2011. године.³⁹ У основном тексту закона, у чл. 82 били су наведени правни послови који морају бити сачињени у форми јавнобележничког записа. Ова форма као обавезна, између осталих правних послова, била је предвиђена и за обећање поклона. За разлику од претходна два случаја, овај закон је ступио на снагу, а почео је да се примењује 1. септембра 2014. године. Међутим, већ 23. јануара 2015. године ступио је на снагу нови Закон о изменама и допунама Закона о јавном бележничтву⁴⁰ којим је из чл. 82 обрисан већи део правних послова за које је првобитно била предвиђена форма јавнобележничког записа. Тако је ова листа сведена само на уговоре о располагању непокретностима пословно неспособних лица, споразум о законском издржавању и уговор о хипотеци и заложну изјаву у којима је садржана изричита изјава власника непокретности да се по доспелости обавезе може непосредно спровести принудно извршење ради остварења дуговане чинидбе. Питање је, међутим, да ли је брисање обећања поклона из листе правних послова за чије закључење је обавезна форма јавнобележничког записа последица намере законодавца да се ипак за обећање поклона ублажи обавезна форма враћањем на примену правила из СГЗ. Или је то пак последица попуштања пред захтевима адвоката из штрајка који је трајао колико и важење наведене одредбе ЗЈБ, а који су се управо односили на брисање одредбе којом је уведен ексклузивитет јавног бележника у сачињавању правних послова из чл. 82, а нарочито уговора о располагању непокретностима?⁴¹ У сваком случају, тиме је форма обећања поклона опет постала нерегулисана важећим прописом.

4. ФОРМА ОБЕЋАЊА ПОКЛОНА У ДОМАЋОЈ ТЕОРИЈИ

4.1. Форма *ad solemnitatem* или *ad probationem*

Међу домаћим ауторима нема сагласности ни у погледу тога да ли је писана форма обећања поклона из СГЗ-а битна форма (*ad solemnitatem*) или

³⁸ Чл. 799, ст. 1 и 3 Нацрта Грађанског законика од 29. маја 2015. године. Доступно на интернет страници Министарства правде Републике Србије путем линка <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf> на дан 4.12.2019. године.

³⁹ Закон о јавном бележничтву – ЗЈБ, *Сл. гласник РС* бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.

⁴⁰ Закон о изменама и допунама Закона о јавном бележничтву, *Сл. гласник* бр. 6/2015 од 22. јануара 2015. године.

⁴¹ Вид. Одлука Скупштине Адвокатске коморе Србије бр. 895-3/2014 са заседања одржаног 13.09.2014. године.

доказна (*ad probationem*). Тако, према једној групи аутора, ради се о битној форми која је неопходна за пуноважан настајак уговора.⁴² Са друге стране, поједини аутори сматрају да се у овом случају ради о форми *ad probationem*.⁴³ Према *Лози*, уговор настаје у тренутку усмене сагласности, док предаја или сачињавање писане исправе служе доказивању постојања овог уговора. Међутим, *Лоза* попут других аутора истиче да је сврха форме уговора о поклону заштита повериоца од брзоплетог и лакомисленог закључивања овог уговора. Али форма *ad probationem* уговора није подобна да оствари овај циљ. Наиме, ова форма подразумева да уговор пуноважно настаје и почиње да производи дејство постизањем усмене сагласности уговорних страна, док писмена исправа у којој је изражена садржина сагласности воља уговорних страна служи само доказивању постојања таквог уговора. Дакле, настајак уговора претходи њеном сачињавању. Са друге стране, упозоравајућа функција форме уговора подразумева да се наметањем обавезне форме уговорним странама остави још једна прилика да размотре последице закључења уговора.⁴⁴ Стога, јасно је да наведена функција не може бити остварена формом *ad probationem*.

Још важнији разлог због којег се не може прихватити схватање да се у овом случају ради о доказној форми је чињеница да се концепт доказне форме уговора као јединог могућег доказа о постојању и садржини уговора противи једном од основних начела парничног поступка – начелу слободне оцене доказа. Под овим начелом подразумева се одсуство законских правила којима би судија био везан приликом избора и броја доказних средстава, као и њихове оцене. Оно значи да се „сваком врстом доказних средстава може утврђивати свака чињеница“, те да не постоји хијерархија доказних средстава према њиховој доказној снази у погледу утврђивања одређене чињенице.⁴⁵ Изузеци од правила да суд није ограничен могућношћу коришћења само одређених доказних средстава за доказивање појединих чињеница морају бити изричито предвиђени законом и таквих изузетака у домаћем праву има само неколико.⁴⁶

⁴² Борислав Т. Благојевић, *Грађанскојравни облигациони уговори*, Београд 1952, 68; Слободан Перовић у *Формални уговори у грађанском ѡраву*, на стр. 58 наводи да је уговор о поклону формалан уговор, а на стр. 79, фн. 276 у делу о подели форме на битну и доказну истиче да доказна форма не улази у појам формалних уговора; М. Ђурђевић, 146-147.

⁴³ Богдан Лоза, *Облигационо ѡраво – ѡсебни дио*, Сарајево 1961, 70-71, Б. Визнер, 362; Владимир В. Водинелић, „150 година касније: шта је још живо у Српском грађанском закону?“, *150 година од доношења Српског грађанског законика (1844-1994)*, Београд 1996, 402; Д. Лазаревић, 31.

⁴⁴ О упозоравајућој функцији форме вид. Сања Радовановић, Николина Мишчевић, „О електронској форми уговора у домаћем праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2018, 1646-1647.

⁴⁵ Боривоје Познић, *Коментар Закона о парничном ѡсѡјуку*, Београд 2009, 30.

⁴⁶ Ово ограничење постоји само у погледу арбитражног споразума, споразума о прогацији надлежности, споразума о адреси достављања и постојања новчаног потраживања

Такво ограничење у погледу доказивања постојања и садржине уговора уговорне стране не могу поставити уговарањем одређене форме.⁴⁷

4.2. Правне последице недостатка форме обећања поклона и значај накнадне предаје ствари

Од начина на који је регулисана форма обећања поклона зависе и последице њеног неиспуњења. Наиме, у теорији се поставља питање уколико уговор о поклону без предаје не буде сачињен у предвиђеној форми, да ли из ове сагласности настаје природна облигација или се ради о неважећем уговору који не производи никаква правна дејства.

4.2.1. Природна облигација

Схватање према којем из усмено закљученог уговора о поклону без предаје настаје за поклонодавца природна облигација да ствар преда поклонопримцу произлази из начина на који је форма обећања поклона регулисана у АГЗ, а потом и у СГЗ. Наиме, у § 943 АГЗ је било предвиђено да „из простог усменог, без праве предаје закљученог уговора о поклону не настаје за поклонопримца тужбено право (*Klagerecht*). Овај захтев мора бити заснован на писаној исправи“.

У аустријском праву, у складу са § 1432 АГЗ не може се захтевати враћање оног што је дато на име намирења потраживања које је застарело, које је неважеће због недостатака форме, за које је законом ускраћено тужбено право (*Klagerecht*) или онога што је дато упркос сазнању да обавеза не постоји. У прва три наведена случаја, према теорији, ради се о природним облигацијама које нису утуживе (*einklagbar*), нити се могу принудно извршити, али се могу испунити.⁴⁸ Када је реч о облигацијама које су на основу закона неутуживе пример за ову врсту природних облигација је управо обавеза поклонодавца која настаје на основу усмено датог обећања поклона на основу § 943 АГЗ. Међутим, као што је већ наведено, ова одредба је де-рогирана § 1 аЗНА којим је за обећање поклона предвиђена форма јавнобележничког акта. Због начина на који је регулисана форма обећања поклона овом одредбом, усмено обећање поклона такође представља природну обли-

у поступку издавања платног налога. О начелу слободне оцене доказа вид. Ранко Кеча у Ранко Кеча, Марко С. Кнежевић, *Грађанско процесно право*, Београд 2017, 161-163.

⁴⁷ Марија Караникић Мирић, „Историја поштравања законске форме уговора о отуђењу непокретности у српском праву“, *Теме*, 4/2015, 1303-1304. *Караникић Мирић* наводи начело законитости као начело парничног поступка које се повређује уговарањем *ad probationem* форме уговора.

⁴⁸ Otto Frankl, *Die Formerfordernisse der Schenkung nach österreichischem Recht*, Graz 1883, 159-160; G. Ertl, 125.

гацију, али не због тога што јој је законом изричито ускраћено тужбено право, већ због недостатка обавезне форме. Како се наводи у теорији, иако је у закону изричито наведено да је уговор о поклону без истовремене предаје који није сачињен у форми јавнобележничког акта неважећи (*ungültig*), то не значи да је да је уговор ништав, већ да се ради о природној облигацији.⁴⁹ Иако се у § 1432 АГЗ наводе случајеви у којим је искључена кондикција, према преовлађујућем схватању у савременој аустријској теорији, ова одредба заправо представља основ за конвалидацију уговора којим недостаје обавезна форма.⁵⁰ Дефинисање да ли се у овом случају ради о простом искључењу кондикције или о конвалидацији уговора којем недостаје обавезна форма важно је због тога што, у случају да се не ради о конвалидацији, из накнадног испуњења не проистиче захтев по основу одговорности за недостатке испуњења, нити захтев за накнаду штете.⁵¹

Међутим, већина аутора истиче да могућност конвалидације, односно примене § 1432 АГЗ на уговоре са формалним недостацима зависи од циља који се обавезном формом у конкретном случају жели постићи.⁵² Тако, ако предвиђена форма првенствено служи заштити лица које се уговором обавезује од пренагљеног преузимања обавезе, према њиховом схватању, нема препреке за то да се накнадним испуњењем такав уговор конвалидира. Конвалидација накнадним испуњењем могућа је код обећања поклона и уговора о јемству када нису сачињени у обавезној форми. Са друге стране, код уговора код којих обавезна форма има првенствено функцију заштите поверилаца лица које преузима обавезу, према мишљењу ових аутора, не треба дозволити конвалидацију накнадним испуњењем на основу § 1432 АГЗ.⁵³

Схватање о настанку природне облигације на основу усмене сагласности која није праћена истовременом предајом ствари среће се углавном у

⁴⁹ G. Ertl, 80; Raimund Bollenberger y Helmut Koziol, Peter Bydlinski, Raimund Bollenberger (Hrsg.), *Kurzkomentar zum ABGB*, Wien 2010, 1028.

⁵⁰ О § 1432 АГЗ као основу за конвалидацију уговора који нису сачињени у захтеваној форми уместо свих вид. у Helmut Heiss, *Formmängel und ihre Sanktionen*, Tübingen 1999, 252-258. Супротно томе, у старијој теорији Писко изричито одриче накнадном испуњењу дејство конвалидације и истиче да се у овом случају ради искључиво о искључењу кондикције као и у другим случајевима природних облигација из § 1432 АГЗ. Вид. Oskar Pisko, „Erfüllung und Heilung formungültiger Geschäfte“, *Juristische Blätter*, 1934, 516.

⁵¹ Ferdinand Kerschner y Attila Fenyves, Ferdinand Kerschner, Andreas Vonkilch (Hrsg.), 3. Auflage des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch, §§ 1431-1437, Wien 2018, § 1432, Rn. 17; O. Pisko, 516.

⁵² F. Kerschner, § 1432, Rn. 16; Helmut Koziol y Helmut Koziol, Peter Bydlinski, Raimund Bollenberger (Hrsg.), *Kurzkomentar zum ABGB*, Wien 2010, 1720. Са друге стране, према мишљењу појединих аутора, § 1432 АГЗ представља општи основ за конвалидацију уговора који нису сачињени у обавезној форми. Вид. H. Heiss, 252-272.

⁵³ F. Kerschner, § 1432, Rn. 7-26.

домаћој теорији из периода пре доношења ЗОО.⁵⁴ Како је у ЗОО садржано опште правило према којем уговор који није закључен у прописаној форми не производи правно дејство⁵⁵, какво АГЗ не познаје⁵⁶, домаћем праву постао је ближе решење које је карактеристично за немачко право према којем недостатак обавезне форме уговора за последицу има његову ништавост.

4.2.2. Ништивост уговора

Дакле, у немачком праву се као последица закључења обећања поклона без потребне јавнобележничке форме наводи неважност, одн. ништавост у складу са § 125 НГЗ.⁵⁷ Према овој одредби, правни посао којом недостаје законом предвиђена форма је ништав. У немачкој теорији се, дакле, не говори о настанку природне облигације као последици обећања поклона у којем није испуњена обавезна форма, већ је као и код других формалних уговора последица ништавост. Тако закључен уговор не рађа никакву облигацију, па ни природну.

Ипак, НГЗ за обећање поклона изричито предвиђа могућност конвалидације (*Heilung*) обећања поклона које није сачињено у јавнобележничкој форми накнадним испуњењем обећане чинидбе.⁵⁸ Тако, сасвим различитим путем у односу на онај из аустријског права долази се до истог резултата, отклањања недостатка обавезне форме уговора.⁵⁹

У немачкој теорији постоје схватања према којим конвалидација уговора којом недостаје обавезна форма (отклањање формалних недостатака испуњењем) нема повратно дејство.⁶⁰ У том случају, уговор пуноважно

⁵⁴ Б. Лоза, 71; Благојевић Борислав Т., *Посебни део облигационог права – уговори, једносипрани правни њослови, грађанскоправни деликџии*, Београд 1939, 64. У послератној теорији, у књизи *Грађанскоправни облигациони уговори* из 1952. године, *Благојевић* у делу о форми уговора о поклону говори о томе како је питање форме уговора о поклону „било регулисано по бившем српском грађанском законику“, те наводи исто што и у претходно наведеном делу, али се не изјашњава о томе шта је важеће право у тренутку писања дела, 1952. године. Б. Т. Благојевић, 69. У теорији из периода након доношења ЗОО Д. Лазаревић, 30.

⁵⁵ Чл. 70, ст. 1 ЗОО.

⁵⁶ Н. Heiss, 19-24.

⁵⁷ Olaf Deinert у Klaus Tonner, Armin Willingmann, Marina Tamm (Hrsg.), *Vertragsrecht Kommentar*, Köln 2010, 892, Rn. 4.

⁵⁸ § 518 (II). До конвалидације обећања поклона међутим долази само у случају добровољног испуњења при чему незнање поклонодавца за постојање недостатака форме не спречава оснажење уговора. Sebastian Mock, *Die Heilung fehlerhafter Rechtsgeschäfte*, Tübingen 2014, 145; Markus Gehrlein у Heinz Georg Bamberger, Herbert Roth, Wolfgang Hau, Roman Poseck (Hrsg.), *Beck'scher Online-Kommentar BGB* (BeckOK BGB), 50. Ed. 1.5.2019, BGB § 518 Rn. 5; Heinz-Peter Mansel у Rolf Stürner (Hrsg.), *Jauernig: BGB Kommentar*, 17. Aufl. 2018, BGB § 518 Rn. 1-11.

⁵⁹ Götz Schultze, *Die Naturalobligation*, Tübingen 2008, 495.

⁶⁰ G. Schulze, 495; Reiner Schulze у Heinrich Dörner, Ina Ebert, Jörn Eckert, Thomas Hoeren, Reiner Kemper, Ingo Saenger, Hans Schulte-Nölke, Reiner Schulze, Ansgar Staudinger (Hrsg.),

настаје тек у тренутку предаје, одн. извршења обећане чинидбе. Због тога *Хеземејер* (*Häsemeyer*) истиче да између испуњења обећања поклона којем недостаје обавезна форма и ручног поклона нема разлике. Тако, према овом аутору, нема троструке поделе на ручни поклон, обећање поклона које је ништаво због недостатка форме, али се може оснажити и пуноважно обећање поклона које је сачињено у потребној форми. Уместо тога, постоји само двострука подела на ручни поклон и у потребној форми пуноважно закључено обећање поклона.⁶¹ У том случају, обавеза поклонодавца не настаје у тренутку обећања поклона, већ она настаје и испуњава се у тренутку предаје ствари. Са друге стране, поједини аутори изричито наводе да конвалидација испуњењем уговора о поклону има повратно дејство⁶², док се други се на овај проблем не осврћу уопште, већ само констатују да долази до конвалидације или не дају конкретан одговор.⁶³

4.3. Форма изјаве о прихвату

У вези са формом обећања поклона поставља се и питање форме изјаве о прихвату, тј. да ли је потребно и да изјава поклонопримца буде изражена у истој форми. У домаћој, као и у аустријској⁶⁴ и немачкој теорији⁶⁵, преовладава схватање према којем је за пуноважан настанак обећања поклона довољно да само изјава поклонодавца буде изражена у захтеваној форми.⁶⁶ То, према схватању ових аутора, не одузима обећању поклона карактер уговора. Због тога одређени аутори говоре о обећању поклона као о једнострано формалном уговору.⁶⁷ Са друге стране, поједини аутори, иако на први поглед заступају наведено становиште, заправо су ближи схватању да и изјава поклонопримца мора бити изражена у датој форми, с тим што не мора бити дата истовремено и у истој исправи са изјавом поклонопримца.⁶⁸ Међутим, то је неспорно и код других уговора за које је предвиђена писана форма

Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar, Baden Baden 2002, (*BGB Handkommentar*) § 311 b, Rn. 23.

⁶¹ Ludwig Häsemeyer, *Die gesetzliche Form der Rechtsgeschäfte: objektive Ordnung und privatautonome Selbstbestimmung im formgebundenen Rechtsgeschäft*, Frankfurt 1971, 249, 250.

⁶² W. Fikentscher, A. Heinemann, 486, Rn. 975.

⁶³ S. Mock, 146-154.

⁶⁴ G. Ertl, 66. У судској пракси вид. Пресуду Врховног суда Аустрије (Oberster Gerichtshof – OGH) 5 Ob 266/99z, доступно на <https://www.ris.bka.gv.at/>, 10.09.2019.

⁶⁵ M. Gehrlein, § 517 Rn. 1-3; Uta Stenzel u Klaus Tonner, Armin Willingmann, Marina Tamm (Hrsg.), *Vertragsrecht Kommentar*, Köln 2010, 892, Rn. 4; Ingo Saenger u *BGB Handkommentar*, § 518, Rn. 2.

⁶⁶ М. Вуковић, 253 и 254; М. Ђурђевић, 150.

⁶⁷ Слободан Перовић, *Облигационо право*, Београд 1980, 271.

⁶⁸ Тако *Блажојевић* прво наводи да се „практично захтев формалности, онда када је у питању писмена форма уговора о поклону, своди на тражење изјаве о понуди поклонодавца

будући да је према чл. 72, ст. 4 ЗОО за испуњење услова писане форме уговора довољно да стране „измењају писма”, тј. да једна другој предају исправе којим се обавезују. Једино је *Лоза* изричит у схватању да и изјава поклонопримца мора бити дата у захтеваној форми јер се ради о уговору, а за настанак уговора неопходна је сагласна изјава двају воља.⁶⁹

5. ФОРМА ОБЕЋАЊА ПОКЛОНА *DE LEGE FERENDA*

Форма уговора о поклону у домаћем праву носи са собом велики број недоумица. Најједноставнији начин њиховог отклањања био би свакако регулисање важећим правним прописом. Између писане и јавнобележничке форме предност би, према схватању аутора, требало дати потоњој. Наиме, јавнобележничком формом уговора обезбеђује се испуњење свих циљева којим служи и писана форма, али и оних циљева који се писаном формом не могу испунити. Наиме, када је реч о форми обећања поклона, у теорији се најчешће као сврха обавезне форме наводи заштита поклонодавца од пренагљеног и олаког обавезивања, као и обезбеђење доказа о постојању и садржини уговора.⁷⁰ Обе ове функције могу бити остварене у већем обиму закључењем уговора у јавнобележничкој форми, него у писаној. Осим тога, јавнобележничка форма уговора омогућује остварење још једне функције коју обична писана форма не може испунити, а то је функција поучавања и саветовања од стране независног, квалификованог стручњака. Она је, чини се, посебно значајна код обећања поклона имајући у виду последице које из овог уговора произлазе за поклонодавца. Јавнобележничком формом омогућује се поклонодавцу да од стране непристрасног, квалификованог лица буде упознат са значајем последица правног посла који предузима. На тај

на закључење уговора“, али након тога истиче и да „пристанак поклонопримца мора бити учињен у писменој форми“. Вид. Б. Т. Благојевић, 69.

Цвејковић наводи: „Чини се да не треба insistирати на потпису поклонопримца јер он може потписати уговор било када и приказати суду да је то учинио благовремено.“ У контексту питања да ли прихват поклонопримца мора да буде дат у захтеваној форми или не претходно наведена реченица се чини контрадикторном. С једне стране, каже се да не треба insistирати на потпису поклонопримца. Али се даље каже и да за тиме нема потребе „јер може потписати уговор и накнадно и приказати га суду“ из чега се може закључити да је према *Цвејковићу* потписана изјава поклонопримца ипак неопходна за пуноважност уговора. Вид. М. Цветковић, 177.

⁶⁹ Б. Лоза, 71 и 72.

⁷⁰ Б. Лоза, 70-72; М. Цветковић, 149-152; С. Перовић, *Формални уговори у грађанском праву*, 58. *Перовић* код форме уговора о поклону предност превасходно даје функцији заштите поклонодавца, али говори и о заштити јавног интереса предвиђањем обавезне форме у циљу спречавања настанка ништавих уговора. Тако и Б. Т. Благојевић, 68; М. Ђурђевић, 145-168.

начин се додатно обезбеђује и заштита од пренагљеног обавезивања јер се поклонодавцу пружа прилика да још једном размисли да ли је спреман да трпи правне последице закључења овог уговора.

Строжа форма уговора има и своје негативне стране. Њоме се успорава правни промет. Компликована процедура и немали трошкови могу одвратити стране од намере да закључе уговор. Међутим, у случају обећања поклона нема разлога за оваквом бојазни због постојања могућности закључења ручног поклона, тј. усменом сагласношћу уговорних страна уз истовремену предају ствари. Дакле, у случају када уговорним странама на располагању стоје две могућности за пуноважно закључење уговора о поклону, приликом опредељења за форму која ће бити алтернатива закључењу уговора простом сагласношћу воља уз истовремену предају ствари треба се водити обезбеђењем већег степена заштите повериоцу. Ово нарочито имајући у виду све већи број покретних ствари велике или изразито велике вредности.

То не би морала бити форма јавнобележничког записа, већ би била довољна и форма солемнизоване приватне исправе. Ово због тога што је и у поступку солемнизације јавни бележник дужан да поучи странке о смислу и правним последицама уговора који закључују и упозори на евентуалну нејасност, неразумљивост и двосмисленост њихових изјава, да испита дозвољеност правног посла и постојање других услова за његово закључење.⁷¹ Осим тога, како је и за уговоре о располагању непокретностима предвиђена форма јавнобележнички потврђене исправе, форма јавнобележничког записа за обећање поклона покретне ствари чини се несразмерно строгом.

С обзиром на то да се ради о строгој форми од писане, те да се не би могла применити одредба из чл. 73 ЗОО о конвалидацији испуњењем код уговора којим недостаје обавезна форма, потребно је ову могућност изричито предвидети. У ЗЈБ могућност конвалидације уговора који није сачињен у форми солемнизоване приватне исправе није изричито искључена као што је то случај код форме јавнобележничког записа.⁷² У том случају не би требало одступити од правила о повратном дејству конвалидације уговора, као што је то, према неким ауторима, случај у Немачкој.⁷³ Уколико би се накнадном предајом ствари уговор оснажио само за убудуће, одредба о конвалидацији уговора би постала непотребна јер би се тада сматрало да је закључен

⁷¹ Чл. 93б, ст. 1, тач. 10, чл. 93д и чл. 93ђ ЗЈБ.

⁷² Конвалидација уговора који није закључен у форми солемнизоване приватне исправе је изричито искључена код уговора о промету непокретности. Вид. чл. 4, ст. 3 Закона о промету непокретности, Сл. гласник РС⁷⁷ бр. 93/2014, 121/2014, и 6/2015. Ова одредба је последица настојања да се отклони пракса која је постојала пре доношења ЗЈБ према којој је дејство признавано и уговорима о промету непокретности код којих потписи уговорних страна нису били оверени у суду, под условом да су сачињени у писаној форми, а обавезе страна испуњене.

⁷³ Вид. у делу 4.2.2. Ништавост уговора.

нови, ручни поклон. Самим тим, постојале би само две могућности – закључење пуноважног ручног поклона или пуноважног обећања поклона. Одредба о конвалидацији уговора са дејством за будуће има смисла једино у случају уколико се закључење уговора о поклону уз истовремену предају ствари и закључење у форми солемнизоване приватне исправе не оставе као две равноправне, алтернативне могућности пуноважног закључења овог уговора. Тј. само уколико се као једина обавезна форма уговора о поклону предвиди форма солемнизоване приватне исправе уз могућност оснажења уговора о поклону којем ова форма недостаје предајом ствари. Условљавањем пуноважног закључења уговора о поклону његовом солемнизацијом од стране јавног бележника обезбеђује се потребна заштита поклонодавца од пренагљеног ступања у уговорни однос из којег стиче само обавезу. Са друге стране, предвиђањем могућности конвалидације испуњењем одступа се од високог степена заштите интереса повериоца у корист заштите правне сигурности и отклањања препрека правном промету имајући у виду да се ради о покретним стварима, те да се у великом броју случајева ради о поклонима мале вредности. У таквим ситуацијама, узима се да сам чин предаје ствари буди појачан степен пажње код поклонодавца и свест о последицама закључења уговора.

6. ЗАКЉУЧАК

Закључење уговора о поклону без истовремене предаје ствари се у домаћој и иностраној теорији назива обећањем поклона. С обзиром на значај последица уговора о поклону, за његов настанак ни у домаћем, ни у упоредном праву није довољно да поклонодавац усмено обећа поклон, без предаје ствари, па ни онда када за предмет има пренос права својине на покретној ствари. Обећање поклона мора бити сачињено у одређеној форми. У домаћем праву кроз историју, у различитим прописима или предлозима прописа смењивала су се различита решења, али заправо није остало сасвим јасно у којој форми је потребно сачинити обећање поклона да би уговор пуноважно настао. Ово је, чини се, последица нецеловитог приступа у анализи одредаба и прописа којим је ово питање било регулисано, а који су важили на простору бивше Југославије. Док је овај проблем у другим земљама које су настале њеним распадом решен доношењем нових прописа којим је ово питање регулисано⁷⁴, то код нас још увек није случај јер је део одредбе ЗЈБ

⁷⁴ За Републику Српску: чл. 68, ст. 1, тач. 3 Закона о нотарима, *Сл. гласник РС*, бр. 86/2004, 2/2005, 74/2005, 76/2005 – испр., 91/2006, 37/2007, 74/2007 – одлука УС, 50/2010, 78/2011, 20/2014, 68/2017, 113/2018 – одлука УС и 82/2019. За Босну и Херцеговину: чл.73, ст.1, тач. 3 Закона о нотарима Федерације Босне и Херцеговине, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 45/2002 и

којим је за обећање поклона била предвиђена форма јавнобележничког записа обрисан убрзо након ступања закона на снагу. У раду су анализирана решења и предлози решења од СГЗ до данас, те је заузет став да се у послератном периоду судска пракса неоправдано определила за примену § 564 СГЗ према којој је за пуноважност обећања поклона довољна писана форма. У то време, на подручјима на којима је до доношења Одлуке АВНОЈ-а јавнобележништво постојало, за обећање поклона било неопходно учешће суда у његовом сачињавању на основу одредбе која је била предвиђена важећим прописом, те није остављала простора за примену предратног правила. А како је у том периоду велики труд законодавца био усмерен на уједначавање права на територији заједничке државе, било је целисходно и на подручјима и на којим јавно бележништво није ни заживело пре његовог укидања Одлуком АВНОЈ-а условити пуноважност обећања поклона истом формом.

У раду су такође изложена и различита схватања у домаћој теорији о форми обећања поклона, а која се тичу поделе форме уговора на битну (*ad solemnitatem*) и доказну (*ad probationem*), обавезности форме за изјаву о прихвату, као и правних последица недостатака форме и накнадне предаје ствари. Када је реч о подели форме на битну и доказну, према схватању аутора, ради се о битној форми (*ad solemnitatem*). Најважнији циљ обавезне форме код обећања поклона је заштита поклонодавца од пренагљеног обавезивања и упозоравање на последице закључења овог уговора, а доказном формом он се не може остварити. Осим тога, сам концепт доказне форме уговора поверљује једно од основних начела парничног поступка што ову форму чини недопуштеном изузев ретких случајева који су изричито предвиђени законом.

Даље, према схватању аутора, за пуноважан настанак обећања поклона није неопходно да и изјава поклонопримца буде дата у захтеваној форми. То што је за пуноважан настанак обећања поклона довољно да само изјава поклонодавца буде изражена у обавезној форми не чини га једностраном изјавом воље, већ се и даље ради о уговору као сагласној изјави двају воља.

У вези са правним последицама недостатака обавезне форме обећања поклона, тј. питањем да ли у том случају настаје природна облигација или изостаје било какво дејство, као и питањем у чему је значај накнадне предаје ствари, у раду су изложена решења из аустријског и немачког права.

30/2016 – одлука УС. За Хрватску: чл. 482 Закона о обвезним односима, НН бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18 и чл. 53, ст. 3 Закона о јавним биљежничштв, НН 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16. За Црну Гору: чл. 577 Закона о облигационим односима, *Сл. лист ЦГ* бр. 47/2008, 4/2011 – др. закон и 22/2017. и чл. 52, ст. 1, тач. 5 Закона о нотарима, *Сл. лист ЦГ*, бр. 68/2005 и *Сл. лист ЦГ*, бр. 49/2008 и 55/2016 и 84/2018; За Словенију: чл. 538 *Obligacijskog zakonika*, *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631. За Македонију: чл. 556 Закон на облигационите односи, *Службен весник на РМ*, бр. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09, 23/13 и 123/13.

Ово због тога што схватање о природној облигацији која настаје када обећање поклона није дато у потребној форми потиче из аустријског права по угледу на које је форма обећања поклона била регулисана у СГЗ. Са друге стране, немачко решење према којем је уговор који није сачињен у обавезној форми ништав, те не производи никакво правно дејство, па ни природну облигацију, ближе је постојећем стању у домаћем законодавству јер и ЗОО садржи општу одредбу о неважности уговора услед неиспуњења услова форме. Како је у раду приказано, иако на сасвим различитим основама, у оба система се испуњењем обећане чинидбе долази до истог резултата – конвалидације уговора, одн. отклањања недостатка обавезне форме.

На крају рада дат је предлог начина на који би питање форме обећања поклона требало регулисати како би се отклониле све претходно наведене нејасноће. Према схватању аутора, формом солемнизоване приватне исправе пружа се поклонодавцу могућност да се на јасан начин упозна са последицама закључења уговора о поклону и и тиме му се пружа висок степен заштите од пренагљеног ступања у овај уговорни однос. Уз то, требало би изричито предвидети и могућност конвалидације уговора који није сачињен у овој форми испуњењем обећане чинидбе. На тај начин отклања се негативни ефекат наметања обавезне форме у виду кочења правног промета због утрошка времена и новца које сачињавање уговора о поклону у датој форми подразумева, а који би у великом броју случајева били несразмерно велики у односу на вредност поклоњене ствари.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Базала Бранко, „Форма даровне погодбе“, *Одвјејник*, 2/1953, 1-3.
 Благојевић Борислав Т., *Посебни део облигационог права – уговори, једностранни и правни послови, грађанскоправни деликти*, Београд 1939.
 Благојевић Борислав Т., *Грађанскоправни облигациони уговори*, Београд 1952.
 Визнер Борис, Капор Владимир, Царић Славко, *Уговори грађанског и привредног права*, Ријека 1971.
 Визнер Борис, *Коментар Закона о обвезним (облигационим) односима*, Загреб 1978.
 Водинелић Владимир В., „150 година касније: шта је још живо у Српском грађанском законнику?“, *150 година од доношења Српског грађанског законика (1844-1994)*, Београд 1996, 389-407.
 Вуковић Михајло, *Обвезно право, књига II*, Загреб 1964.
 Ђурђевић Марко, *Уговор о поклону*, Београд 2012.
 Караникић Мирић Марија, „Историја поштравања законске форме уговора о отуђењу непокретности у српском праву“, *Теме*, 4/2015, 1295-1317.
 Кеча Ранко, Кнежевић Марко С., *Грађанско процесно право*, Београд 2017.
 Константиновић Михаило, „Стара „правна правила“ и јединство права“, *Анали Правног факултета у Београду*, 4/1957, 431-437.

- Константиновић Михаило, *Облигаѝије и уѝовори – скиѝа за законик о облигаѝиѝама и уѝоворима*, Београд 1969.
- Крешић Мирела, „Закон о јавним билежницима Краљевине Југославије из 1930.: судјеловање јавног билежника у оставинском поступку – искуства из прошлости“, *Зборник Правноѝ факулѝейѝа у Заѝребу*, 2/2013, 353-382.
- Лазаревић Драгољуб, *Уѝовор о њоклону*, Београд 2010.
- Лоза Богдан, *Облигаѝионо ѝраво – ѝосебни дио*, Сарајево 1961.
- Марковић Лазар, *Облигаѝионо ѝправо*, репринт, Београд 1997.
- Перовић Слободан, *Формални уѝовори у ѝрађанском ѝраву*, Београд 1964.
- Перовић Слободан, *Облигаѝионо ѝправо*, Београд 1980.
- Познић Боривоје, *Коментѝар Закона о ѝарничном ѝосѝуѝку*, Београд 2009.
- Радовановић Сања, Мишчевић Николина, „О електронској форми уговора у домаћем праву“, *Зборник радова Правноѝ факулѝейѝа у Новом Саду*, 4/2018, 1641-1661.
- Радовчић Весна, *Правна ѝроблематѝика и развѝиѝак инсѝѝиѝуѝа даровања*, Загреб 1983.
- Станковић Обрен, „Реални уговори у Српском грађанском законикѝу, ѝеговом изворнику и упоредно право“, *Сѝо ѝедесетѝ ѝодина од доношења Срѝскоѝ ѝрађанскоѝ законика, (1844-1994)*, Београд 1996, 277-280.
- Цветковић Михајло С., *Закључење и ѝресѝанак уѝовора о њоклону*, докторска дисертација, Ниш 2015.
- Attila Fenveyes, Kerschner Ferdinand, Vonkilch Andreas (Hrsg.), 3. Auflage des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch, §§ 938 bis 1001, Wien 2013.
- Attila Fenveyes, Kerschner Ferdinand, Vonkilch Andreas (Hrsg.), 3. Auflage des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch, §§ 1431-1437, Wien 2018.
- Bamberger Heinz Georg, Roth Herbert, Hau Wolfgang, Poseck Roman (Hrsg.), *Beck'scher Online-Kommentar BGB*(BeckOK BGB), 50. Ed. 1.5.2019.
- Brox Hans, Walker Wolf-Dietrich, *Allgemeiner Teil des BGB*, München 2014.
- Dörner Heinrich, Ebert Ina, Eckert Jörn, Hoeren Thomas, Kemper Reiner, Saenger Ingo, Schulte-Nölke Hans, Schulze Reiner, Staudinger Ansgar, *Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar*, Baden Baden 2002.
- Dörner Heinrich, Ebert Ina, Eckert Jörn, Hoeren Thomas, Kemper Reiner, Saenger Ingo, Schulte-Nölke Hans, Schulze Reiner, Staudinger Ansgar, Wiese Volker, *Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar*, Baden Baden 2019.
- Fikentscher Wolfgang, Heinemann Andreas, *Schuldrecht*, Berlin 2006.
- Frankl Otto, *Die Formerfordernisse der Schenkung nach österreichischem Recht*, Graz 1883.
- Häsemeyer Ludwig, *Die gesetzliche Form der Rechtsgeschäfte: objektive Ordnung und privatautonome Selbstbestimmung im formgebundenen Rechtsgeschäft*, Frankfurt 1971.
- Heiss Helmut, *Formmängel und ihre Sanktionen*, Tübingen 1999.
- Koziol Helmut, Bydliński Peter, Bollenberger Raimund (Hrsg.), *Kurzkommentar zum ABGB*, Wien 2010.
- Kötz Hein, *Vertragsrecht*, Tübingen 2012.

- Mankowski Peter, „Formzwecke“, *Juristen Zeitung*, 13/2010, 662-668.
- Mock Sebastian, *Die Heilung fehlerhafter Rechtsgeschäfte*, Tübingen 2014.
- Pohlmann Petra, *Die Heilung formnichtiger Verpflichtungsgeschäfte durch Erfüllung*, Berlin 1992.
- Pisko Oskar, „Erfüllung und Heilung formungültiger Geschäfte“, *Juristische Blätter*, 1934, 511-517.
- Schultze Götz, *Die Naturalobligation*, Tübingen 2008.
- Stürner Rolf (Hrsg.), *Jauernig: BGB Kommentar*, 17. Aufl. 2018.
- Tonner Klaus, Willingmann Armin, Tamm Marina (Hrsg.), *Vertragsrecht Kommentar*, Köln 2010.
- Грађански законик за Књажество Србију из 1844. године.
- Закон о јавним бележницима (нотарима), *Сл. новине Краљевине Јуџославије* бр. 220/1930.
- Одлука о укидању јавних бележника и јавнобележничких комора, *Сл. лист ДФЈ* 1/1945.
- Закон о потврди одлука и закона пре 1. децембра 1945. године који је донет 12. новембра 1946, *Сл. лист ФНРЈ* бр. 91/46.
- Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, *Сл. лист ФНРЈ*, бр. 86/46, 105/46, 96/47.
- Предоснова Грађанског законика за Краљевину Југославију, Београд, 1934.
- Закон о облигационим односима, *Сл. Лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. Лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Сл. Лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља.
- Закон о јавном бележничтву, *Сл. гласник РС* бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.
- Нацрт Грађанског законика од 29. маја 2015. године, доступно на интернет страници Министарства правде Републике Србије путем линка <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf> на дан 4.12.2019. године.
- Закон о изменама и допунама Закона о јавном бележничтву, *Сл. гласник бр.* 6/2015 од 22. јануара 2015. године.
- Закон о промету непокретности, *Сл. гласник РС* бр. 93/2014, 121/2014, и 6/2015.
- Аустријски грађански законик (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) из 1811. године (JGS Nr. 970/1846). Последњи пут мењан 29.октобра 2019. године (BGBl. I Nr. 105/2019).
- Аустријски закон о нотарским актима (*Notariatsaktsgesetz*) од 25. јула 1871. године, *RGBL. Nr. 76/1871*.
- Немачки Грађански законик (*Bürgerliches Gesetzbuch*) у верзији од 2. јануара 2002. (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738). Последњи пут мењан 31. јануара 2019. године (BGBl. I S. 54).
- Швајцарски грађански законик, пети део: Облигационо право из 1911. године у верзији од 01.јануара 2014. године.
- Закон о нотарима Републике Српске, *Сл. гласник РС*, бр. 86/2004, 2/2005, 74/2005, 76/2005 – испр., 91/2006, 37/2007, 74/2007 – одлука УС, 50/2010, 78/2011, 20/2014, 68/2017, 113/2018 – одлука УС и 82/2019.
- Закон о нотарима Федерације Босне и Херцеговине, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 45/2002 и 30/2016 – одлука УС.

- Закон о обвезним односима Хрватске, НН бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.
Закон о јавним билежништву Хрватске НН 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16.
Закон о облигационим односима Црне Горе, *Сл. лисѝ ЦГ* бр. 47/2008, 4/2011 – др. закон и 22/2017.
Закон о нотарима Црне Горе, *Сл. лисѝ ЦГ*, бр. 68/2005 и *Сл. лисѝ ЦГ*, бр. 49/2008 и 55/2016 и 84/2018.
Obligacijski zakonik Slovenije, *Uradni list RS*, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.
Закон на облигационите односи Македоније, Службен весник на РМ, бр. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09, 23/13 и 123/13.
Одлука Скупштине Адвокатске коморе Србије бр. 895-3/2014 са заседања одржаног 13.09.2014. године.
Пресуда Врховног суда Аустрије (Oberster Gerichtshof – OGH) 5 Ob 266/99z, доступно на <https://www.ris.bka.gv.at/>, 10.09.2019. године.
Пресуда Врховног суда Србије бр. Рев. 1147/05 од 01.12.2005. године.
Пресуда Врховног суда Србије бр. Рев. 2764/05 од 07.12.2005. године.
Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, бр. Гж. 2876/17 од 22.11.2017. године.
Пресуда Апелационог суда у Београду бр. Гж. 14186/10 од 16.11.2011. године.
Одлука Врховног суда НР Хрватске бр. Гж. 204/52-2 од 25.03.1952. године.
Одлука Врховног суда НР Хрватске бр. Гж. 2587/63 од 05.02.1964. године.
Одлука Врховног суда НР Хрватске бр. Рев. 615/65 од 28.04.1965. године.
Решење Врховног суда НР Босне и Херцеговине Гж. 283/56 од 9. новембра 1956. године.

Nikolina B. Mišćević, Assistant
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
N.Miscevic@pf.uns.ac.rs

The Form of a Promise of the Gift (Gift Promise) of Movables

Abstract: *This paper will discuss the form of a gift when the subject of the agreement is a the transfer of ownership of movables. More precisely, the subject matter of this paper is the form of a gift promise, i.e. gift agreement which is concluded without the simultaneous handover of the thing. As the gift agreement is not regulated by the applicable regulation, the rules of the pre-war law apply to it. However, when it comes to the form of the gift agreement, in the domestic law occur, since the Serbian Civil Code up until this day, different legislative solutions and proposals for its regulation. Therefore, it is not entirely quite easy to answer the question of what rules should apply to questions concerning the form of a gift promise when it comes to movables. Also, other issues regarding the form of the gift promise are being disputed in domestic theory. This paper presents legislative solutions and proposals for solutions regulating the form of a gift promise since the Serbian Civil Code up until this day, as well as solutions from comparative law that have served as a model for regulating it. In addition, various authors' perceptions of the form of the gift promise and the consequences of lack of the obligatory form are presented. Lastly, the paper proposes how the form of the gift promise should be regulated in order to eliminate existing ambiguities.*

Keywords: *form of the agreement, gift agreement, gift promise, form of a gift promise, consequences of the lack of the form of a gift promise.*

Датум пријема рада: 04.12.2019.